

Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского
Серия «Юридические науки». Том 26 (65). 2013. № 2-1 (Ч. 2). С. 237-242.

УДК [343.35+343.37]:343.85

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗОВАНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ З КОРУПЦІЙНИМИ ЗВ'ЯЗКАМИ, МЕТОДИ ТА СПОСОБИ ЇХ ЛІКВІДУВАННЯ

Міщенко Т. М.

*Сумський державний університет
м. Суми, Україна*

У статті порушується проблема використання корупційних зв'язків організованими злочинними групами, проводиться аналіз структури злочинних організацій, до складу яких входять посадові особи, що вчинюють корупційні діяння, наголошується на необхідності наукового визначення поняття «організована злочинність з корупційними зв'язками», виокремлюється суб'єктний склад таких груп.

Ключові слова: корупція, організована злочинність, корупційні зв'язки, злочинні групи, злочинні організації.

Актуальність дослідження. Становлення України як правової демократичної держави визначається рівнем довіри громадськості до державних інституцій. Проте на заваді сталого суспільного розвитку стоїть низка соціальних проблем, однією з яких є корупція як негативне суспільне явище, що ставить під загрозу як основні засади демократичного громадянського суспільства, так і національну безпеку держави в цілому. Крім того, особливе занепокоєння викликає те, що таке порушення нормального функціонування соціальних та економічних суспільних інституцій сприяє темпам зростання організованої злочинності, що призводять до підвищення корупції в органах державного управління та місцевого самоврядування використовують в своїх діяннях корупційні зв'язки в органах державного управління та місцевого самоврядування. Приватизація державної та комунальної власності, реорганізація адміністративного апарату, недосконалість економічного та податкового контролю збільшують можливості організованої злочинності та включення в її структури сталі корупційні схеми, що ставить гостру необхідність ґрунтовних наукових досліджень не тільки такого негативного явища як корупція в цілому, а й використання корупційних зв'язків організованими злочинними групами.

Метою статті є аналіз поняття «організована злочинність з корупційними зв'язками» та розкриття сутності цього негативного соціального явища.

У сучасній правовій науці організована злочинність досліджувалася такими фахівцями як Варцабою В., Корнієнком М., Лизогубом Б., Лукашевичем В., Романюком Б., Сердюком О., Стадник С., Цимбалом М. тощо; вивченню корупції та питанням її запобігання присвячені праці Алфьорова С., Баранова-Мохорта С., Гарашука В., Добродумова П., Заброди Д., Мухтаєва А., Розвадовського Б., Соловйова В., Тучака М. та ін. Проте на сьогодні відсутні комплексні дослідження щодо визначення органі-

зованої злочинності з корупційними зв'язками та розкриття сутності та механізмів діяльності таких організованих злочинних формувань.

Виклад основного матеріалу. Забезпечення національної безпеки та зняття соціальної напруженості потребує ефективних заходів щодо подолання корупції. Особливе занепокоєння викликає широке використання такого суспільного явища організованими злочинними групами, що дозволяє злочинним елементам тривалий час здійснювати свою протиправну діяльність, втягувати до неї нових учасників, передусім посадових осіб державних органів для вчинення корупційних діянь. Надзвичайної гостроти на сучасному етапі становлення української державності набуває діяльність злочинних організацій, що негативно впливає на зміцнення правоохоронної практики, реалізацію прав, свобод і законних інтересів громадян. Особливу суспільну небезпеку складають корупційні зв'язки організованої злочинності, що використовуються злочинними групами з метою збільшення прибутків.

Організована злочинність і корупція, на думку науковців, є своєрідним віддзеркаленням ринкових відносин, що розвиваються за законами попиту і пропозиції. У сучасному капіталістичному світі головним інститутом є ринок, який суттєво впливає на політику, право, мораль. Організовані злочинні об'єднання історично створюються на ґрунті субкультури, легко адаптуються до ринкових вимог. Співвідношення попиту і пропозиції, конкуренція, відмивання доходів, отриманих злочинним шляхом, демпінг, створення за домовленістю різноманітних об'єднань про єдину цінову політику, мінімізація податкових відрахувань тощо є тими ринковими механізмами, якими керуються й злочинні організації [7, с. 6].

Дослідження науковців підтверджують, що корупція як соціальне явище виникло разом з появою державної влади. Так, Добродумов П. зазначає, що в основі корупції лежить прагнення безпосередніх носіїв влади до володіння матеріальними благами і засобами їх досягнення, що є наслідком сформованого у них особливого соціального інтересу, який ґрунтується на інших цінностях, ніж ті, які служать суспільству орієнтиром бажаної поведінки. Породженням цього є нестримне прагнення до володіння матеріальними благами, бажання перебувати у привілейованому соціальному становищі. Володіння владою та її використання стає для них засобом досягнення перших двох орієнтирів, а також виступає як стабілізуючий фактор, що сприяє збереженню досягнутого становища [3, с. 32]. Отже, стабільність корупції та складність боротьби із нею пов'язана із природою самого суспільного явища.

Проведений порівняльний аналіз визначення корупції у національному та міжнародному законодавстві, проведений Алфьоровим С., дозволяє виокремити такі особливості визначення корупції. По-перше, суб'єктом корупційних діянь за українським законодавством виступають службові особи, якщо це стосується використання службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей, та будь-яка особа (фізична чи юридична), якщо це стосується обіцянки/пропозиції чи надання неправомірної вигоди. В міжнародних актах суб'єктом корупційним діянь може будь-яка особа, яка наділена відповідними обов'язками та можливостями. Зокрема, в жодному із вказаних актів не має посилання на службових осіб. По-друге, об'єктом корупційних дій виступають за українським антикорупційним законодавством службові повноваження та пов'язані із цим можливості, в той час за міжнародно-правовими нормами це

є будь-який обов'язок особи та її поведінка. Науковець відзначає, що це суттєво розширює коло корупційних правопорушень та зміст корупції, оскільки в такий спосіб передбачається, що до складу корупції входить і зловживання владою, перевищення посадових повноважень, а також законна правомірна поведінка посадової особи, якщо вона зумовлена отриманням якихось переваг або вигод [1, с. 16].

Використання корупційних зв'язків організованими злочинними групами викликане самою природою корупції, яка нерозумно пов'язана з механізмом реалізації влади. Проводячи теоретико-методологічний аналіз корупційних відносин, Добродумов П. зазначає, що державна влада є організованою силою, що забезпечує здатність певної соціальної спільноти (владарюючого суб'єкта) підпорядковувати своїй волі членів суспільства, використовуючи, в тому числі, і метод примусу. В суспільстві, де існують соціальні групи-антогоністи, державна влада перетворюється в інструмент нав'язування волі правлячого класу чи соціальної групи [3, с. 33]. Володіння таким інструментом впливу є бажаним для організованої злочинності як засобом досягнення корисливих цілей. Влада, зосереджена в руках окремих корпоративних чи соціальних груп, перетворюється на самостійну силу, адже при здійсненні державної влади завжди присутній елемент державного примусу у вигляді насильницького впливу уповноважених органів і посадових осіб держави по відношенню до учасників суспільних відносин з метою примусити їх діяти у відповідності з волею володарюючого суб'єкта. При цьому створюється можливість зловживання державним примусом при досягненні своїх цілей, що є особливо вигідним для організованої злочинності.

Протидія корупційній організованій злочинній діяльності, розкриття та розслідування злочинів, що вчиняються організованими злочинними групами з корупційними зв'язками, передбачає необхідність визначення внутрішньої структури таких формувань, встановлення особливостей їх функціонування. Розглядаючи кримінально-правове поняття «злочинна організація», Стадник С. зазначає, що в кримінальному праві визначення злочинної організації необхідно для конструювання інституту співучасті і встановлення кримінальної відповідальності за створення злочинної організації або визнання організованих груп кваліфікуючими елементами складів злочинів [8].

Законодавче закріплення визначення злочинних груп наведено у Кримінальному кодексі України. Так, у ч. 3 ст. 28 зазначено, що організованою групою є об'єднання декількох осіб (трьох і більше), які попередньо зорганізувалися у стійке об'єднання для вчинення одного чи кількох злочинів, об'єднаних єдиним планом з розподілом функцій учасників групи, спрямованих на досягнення плану, відомого всім учасникам групи [5].

Організована злочинність – це особливе суспільне небезпечне явище, «вершина злочинності». В основі виокремлення цього виду злочинності науковці вважають характер і ступінь взаємодії злочинців при здійсненні протиправної діяльності. Вона проходить на підставі згуртування осіб, розмежування між ними злочинних ролей, ієрархічності системи взаємовідносин [6, с. 112]. Чим вищий рівень організованості у групі, тим більше управлінські функції відділяються від безпосередньо виконавчих. Науковці визначають, що структура злочинної групи пов'язана з її видом та типом. Злочинні формування з високим рівнем організованості та управління виступа-

ють у вигляді організованих груп, злочинних співтовариств і навіть більш могутніх об'єднань злочинних організацій. Усім таким злочинним організаціям притаманний поділ на складові частини (групи, ланки) із суворою ієрархічною будовою, з чітким розмежуванням функцій між їх членами [2, с. 208]. Організована злочинність з корупційними зв'язками характеризується тим, що основними видами діяльності таких злочинних груп є розкрадання державної чи комунальної власності, зловживання посадовим становищем, а також різноманітні корисливі злочини. Отже, використання корупційних зв'язків спрямоване на вирішення членами організованих злочинних груп двох основних завдань:

- використання владних повноважень для одержання прибутку чи вигоди;
- вироблення ефективних заходів протидії зусиллям правоохоронних органів.

Наявність у злочинних організаціях великих фінансових фондів дає можливість вкладати гроші у різні сфери діяльності, у тому числі нелегальної, для отримання надприбутків, контролем в своїх інтересах відповідних ринків, засобів масової інформації, матеріальною підтримкою членів групи та їх родичів, оплатою послуг адвокатів тощо [4, с. 186]. Однак, специфічною ознакою організованих злочинних груп з корупційними зв'язками є особлива сфера впливу – сфера державного управління. Отримані незаконні доходи відмиваються через складну систему фіктивних діянь і банківських операцій та осідають на рахунках в іноземних фінансових структурах або відтак повертаються в Україну як нібито інвестиції чи використовуються для скуповування нерухомості [7, с. 9].

Важливою особливістю організованої злочинності з корупційними зв'язками є політичні важелі впливу на діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування. Використання в ході боротьби за державну владу фінансових коштів злочинних організацій сприяє становленню стійкої системи корупційних відносин в органах влади. Отже, організована злочинність тісно пов'язана з корупцією як соціальним явищем, що дозволяє злочинним групам активно розширювати свою структуру та сфери діяльності.

Висновки. На підставі вищевикладеного необхідно зазначити, що концептуальні напрямки державної політики мають, перш за все, відображати суть, форми організованої злочинності та корупції на сучасному етапі розвитку нашого суспільства й загрози, які вони несуть правам і свободам громадян і державі. Організовані групи з корупційними зв'язками мають низку структурних, економічних та політичних особливостей своєї діяльності, що призводить до їх стабільності та складності виявлення та знешкодження. Отже, шляхами подальших наукових розвідок може бути розробка механізмів виявлення корупційних зв'язків у складі організованих злочинних груп та заходи попередження їх виникненню. Також, підводячи підсумок вищевикладеного, констатуємо, що корупція якісно змінює організовану злочинність, дозволяє останній змінювати свої позиції в суспільстві і державі та політизує її. Межі між корупційною та іншою діяльністю організованих злочинних структур вищого рівня практично не існує. Широке розповсюдження корупції призводить до розвитку і вдосконалення організованої злочинності, а якісне і кількісне зростання останньої, в свою чергу, тягне за собою збільшення кількості корупційних проявів та підвищення небезпечності їх характеру. Тому заходи протидії корупції та організованій злочинності повинні поєднуватись та застосовуватись комплексно.

Список літератури:

1. Алфьоров С. М. Недоліки та переваги визначення корупції в новому антикорупційному законі: аналіз поняття / С. М. Алфьоров // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 15-19.
2. Варцаба В. Н. Криминалистическая характеристика преступлений, совершаемых организованными преступными группами (проблемы теории и практики) / В. Н. Варцаба // Інформаційне забезпечення протидії організованій злочинності. – Одеса: ФЕНІКС, 2003. – С. 206-213.
3. Добродумов П. О. Корупційні відносини: теоретико-методологічний аналіз / П. О. Добродумов // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2008. – № 1 (1). – С. 31-35.
4. Корнієнко М. Організована злочинність в Україні: сучасний стан, кримінологічна характеристика, заходи протидії / М. Корнієнко. – К. : Фонд юридичної науки, 2004. – 300 с.
5. Кримінальний кодекс України : Закон від 05.04.2001 № 2341-III // Режим доступу. – [Електронний ресурс] : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Кримінологія : учебник [для ВУЗов] / под ред. В. Д. Малкова. – 2-е изд.]. – М. : Юстицинформ, 2006. – 528 с.
7. Романюк Б. В. Ефективна політика держави у сфері протидії організованій злочинності та корупції – політика зміцнення національної безпеки України / Б. В. Романюк // Борьба з організованою злочинністю (теорія та практика). – 2010. – № 23. – С. 5-16.
8. Стадник С. В. Проблеми визначення поняття злочинної організації / С. В. Стадник. – Режим доступу. – [Електронний ресурс] : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/stadnik.htm. Заголовок з екрану.

Мищенко Т. М. Некоторые вопросы организованной преступности с коррупционными связями, методы и способы их устранения / Т. М. Мищенко // Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Серия: Юридические науки. – 2013. – Т. 26 (65). № 2-1. – Ч. 2. – С. 237-242.

В статье затрагивается проблема использования коррупционных связей организованными преступными группами, проводится анализ структуры преступных организаций, в состав которых входят должностные лица, совершающие коррупционные деяния, акцентируется необходимость научного определения понятия «организованная преступность с коррупционными связями», выделяется субъектный состав таких групп.

Ключевые слова: коррупция, организованная преступность, коррупционные связи, преступные группы, преступные организации.

**PARTICULAR ISSUES OF ORGANIZED CRIMINALITY WITH CORRUPTION LINKS,
METHODS AND WAYS OF THEIR ELIMINATION**

Mishchenko T. M.

*Sumy State University
Sumy, Ukraine*

The article addresses the problem of usage of the corruption links by organized criminal groups, the structure of criminal organizations is analyzed, which are composed of public officers committing corrupt acts, the need for a scientific definition of «organized criminality with corruption links» is emphasized, the subjective structure of such groups is defined. Formation of Ukraine as a democratic state is determined by the level of public confidence in state institutions. However, on the path of sustainable development faces a number of social problems, one of which is corruption as a negative social phenomenon that threatens as the basis of a democratic civil society and national security of the state as a whole. In addition, particular concern was that such a disruption of the normal functioning of social and economic public institutions contributes to the growth of organized crime, which leads to an increase in corruption in the public administration and local self-government use in their acts of corruption relations in state authorities and local self-government. Privatization of state and municipal property, the reorganization of the administrative system, poor economic and tax control empowers organized crime and the inclusion in its structure became the corruption schemes which raises the urgent need for fundamental scientific research not only such a negative phenomenon as corruption in General, but also the use of corrupt links with organized crime groups. National security and the

social tension which requires effective measures to counter corruption. A special concern is the widespread use of such a public phenomenon of organized criminal groups, which allows criminals for a long time to carry out their illegal activities and to involve new members into it, first of all, officials of the state for the Commission of acts of corruption.

Key words: corruption, organized criminality, corruption links, criminal groups, criminal organizations.

Spysok literatury:

1. Alf'orov S. M. Nedoliky ta perevagy vyznachennja korupcii' v novomu antykorupcijnomu zakoni: analiz ponjattja / S. M. Alf'orov // Forum prava. – 2011. – № 2. – S. 15-19.
2. Varcaba V. N. Kriminalisticheskaja charakteristika prestuplenij, sovershaemyh organizovannymi prestupnymi gruppami (problemy teorii i praktiki) / V. N. Varcaba // Informacijne zabezpechennja protidii organizovanij zlochinnosti. – Odesa: FENIKS, 2003. – S. 206-213.
3. Dobrodumov P. O. Korupcijnij vidnosyny: teoretyko-metodologichnyj analiz / P. O. Dobrodumov // Pravovij visnyk Ukrai'ns'koi' akademii' bankivs'koi' spravy. – 2008. – № 1 (1). – S. 31-35.
4. Kornijenko M. Organizovana zlochynnist' v Ukrai'ni: suchasnyj stan, kryminologichna charakterystyka, zahody protydii' / M. Kornijenko. – K. : Fond jurydychnoi' nauky, 2004. – 300 s.
5. Kryminal'nyj kodeks Ukrai'ny : Zakon vid 05.04.2001 № 2341-III // Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
6. Kriminologija : uchebnik [dlja VUZov] / pod red. V. D. Malkova. – 2-e izd.]. – M. : Justicinform, 2006. – 528 s.
7. Romanjuk B. V. Efektyvna polityka derzhavy u sferi protydii' organizovanij zlochynnosti ta korupcii' – polityka zmicnennja nacional'noi' bezpeky Ukrai'ny / B. V. Romanjuk // Borot'ba z organizovanoju zlochynnistju (teorija ta praktyka). – 2010. – № 23. – S. 5-16.
8. Stadnyk S. V. Problemy vyznachennja ponjattja zlochynnoi' organizacii' / S. V. Stadnyk. – Rezhym dostupu. – [Elektronnyj resurs] : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/2002_2/stadnik.htm. Zagolovok z ekranu.